Innspill til prosjekt Vendepunkt: Jobbskaping og sirkulære næringer i det globale sør

TOMRA og WWF Verdens naturfond 22.oktober 2026

Tilgangen til anstendige, bærekraftige arbeidsplasser er en nøkkel til fattigdomsbekjempelse. Regjeringens nye satsing på jobbskaping bør bygge på erfaringer fra arbeid med sivilt samfunn og næringsliv. Satsingen bør være helhetlig og bidra til utvikling av nødvendige rammeverk for anstendige og bærekraftige jobber, både lokalt, nasjonalt og internasjonalt. Partnerskap med sivilt samfunn, samarbeid med norsk næringsliv med relevant kompetanse, samt politisk normativt lederskap, må gå hånd i hånd med offentlige og private investeringer. TOMRA og WWF ønsker å bidra i dette arbeidet og vil med dette dele noen perspektiv og erfaringer fra arbeid med jobbskaping i sirkulær økonomi.

Utløs jobbpotensialet i en sirkulær økonomi

Ifølge den internasjonale arbeidsorganisasjonen (ILO) sysselsetter den sirkulære økonomien 157.7 millioner mennesker globalt (2023), og har et estimert potensial for jobbskaping på 24 millioner hvis det støttes av helhetlig politikk og god sosial dialog.

Norsk næringsliv har god erfaring med at sirkulær økonomi kan være en lønnsom forretningsmodell som skaper anstendige jobber over hele verden. TOMRA har >50 års erfaring med sirkulære verdikjeder og har i dag pantemaskiner og sorteringsmaskiner i mer enn 100 land. TOMRAs erfaring er klar, effektive skalerte sirkulære systemer støttet av offentlige reguleringer, endrer et miljø- og avfallsproblem til stabile arbeidsplasser og lokal verdiskapning.

Skap anstendige jobber

Avfallsinnsamlingen i det globale sør er helt avhengig av uformell avfallssektor. Om lag 19–24 millioner mennesker arbeider i den uformelle avfallssektoren globalt. De samler inn rundt 60 % av all plast som samles inn til resirkulering og anslagsvis 15-20% av alt avfall i byer globalt[1]. Mange i uformell avfallssektor lever under svært fattige kår uten tilgang på grunnleggende menneskerettigheter og er høyst sårbare for å bli utnyttet. En satsing på anstendig jobbskaping bør være innrettet mot å skape bedre jobbmuligheter og en levelig jobbhverdag for de mest sårbare gruppene og må ha fokus på maktforhold, rettigheter, organisering, formalisering, medbestemmelse og inkludering.

Et viktig mål med WWFs arbeid under bistandsprogrammet mot marin forsøpling i Kenya har vært å bedre levekårene til den uformelle avfallssektoren i landet. WWF-Kenya har gitt avfallsarbeidere opplæring og støtte til å organisere seg i kooperativer og nettverk i tre fylker på kysten av Kenya. Programmet har samarbeidet tett med myndighetene, næringsliv og uformell avfallssektor og styrket forholdet mellom dem. En viktig effekt av programmet er at avfallsarbeidere nå er formelt anerkjent som en viktig del av avfallshåndteringen.

[1] Living Income Study - Fair Circularity Initiative

Programmet har gitt den uformelle sektoren i Kenya bedre inntektsmuligheter og større makt til å forhandle med næringslivet fordi avfall har fått økt verdi.

Mobiliser privat kapital gjennom offentlig regulering: produsentansvarsordninger

Forretningsutvikling og private investeringer insentiveres av offentlige reguleringer og rammeverk, på både nasjonalt og internasjonalt nivå. Et godt eksempel er arbeidet med produsentansvarsordninger (EPR). Samfunnskostnaden av plastforurensing er ti ganger høyere i lavinntektsland enn i høyinntektsland og inkluderer både helserelaterte kostnader, økt dødelighet grunnet luftforurensing fra ukontrollert forbrenning, inntektstap i jordbruk, fiskeri og turisme og offentlige utgifter til håndtering av verdiløst avfall. En produsentansvarsordning kan pålegge produsenter ansvar for innsamling, håndtering og resirkulering av avfall. På den måten mobiliserer en offentlig regulering i et lavinntektsland privat kapital fra internasjonale selskaper, noe som skaper lokale arbeidsplasser og reduserer både samfunnskostnadene og de direkte offentlige utgiftene.

For selskap som TOMRA er forretningsmulighetene i et land helt avhengig av kvaliteten og innretningen på denne typen rammeverk. Sammenhengen mellom rammeverk, investeringer og arbeidsplasser er tydelig når det kommer til pantesystemer og andre avfalls- og resirkuleringssystemer.

Et pantesystem (EPR) for drikkevareflasker de-kobler insentivet for innsamling (pant) fra emballasjens materialverdi og tilbyr en forutsigbar belønning for å returnere emballasjen til formelle returpunkter. Formelle arbeidsplasser generes i forbindelse med returpunktene (manuelle eller automatiske), logistikk, operasjon av telle-sentre og sorteringssentre. Pantesystemet gir kontroll med materialstrømmene og kan muliggjøre etablering av resirkuleringsanlegg for høy-kvalitets resirkulering (flaske til flaske) regionalt og nasjonalt. Dette har vi også sett her i Norge med reguleringen og implementeringen av det norske pantesystemet.

Effektive avfallssystems og resirkuleringssystemer kombinert med EPR vil kunne kanalisere finansielle bidrag fra industrien til styrking av kommunale avfallstjenester, samt finansiering av plastsortering i industriell skala, som igjen gir mulighet for kommersiell investering i høy-kvalitets resirkulering regionalt og nasjonalt, slik som vi har sett skje i Norge med etableringen av sentralsorteringsanlegg og finsortering for plast (Områ) i Norge. Igjen, dette gir varige arbeidsplasser og lokal og nasjonal verdiskapning.

Internasjonale rammeverk for sirkulære arbeidsplasser

Internasjonale avtaler skaper likere og mer forutsigbare vilkår for næringsliv og investorer, løser felles problemer mer effektivt og kan skape nye marked for bærekraftig jobbskaping. I forhandlingene om den globale plastavtalen diskuteres felles krav til produsentansvar, krav til resirkulert innhold i produkter og forbud mot spesielt skadelige produkter, samt mekanismer for å støtte implementering og videreutvikle de internasjonale forpliktelsene over tid. Slike konkrete internasjonale tiltak kan utløse nye forretningsmuligheter og investeringer, enten det er innen ombruk, innsamling, håndtering, sortering og resirkulering

eller i utviklingen av alternative produkter og materialer, også langt utenfor de landene Norge gir direkte bistand.

Det norske bistandsprogrammet mot plastforurensning og marin forsøpling har vært avgjørende for å bidra til å stanse plastforurensningen og få på plass en global plastavtale. Bistandsprogrammet har også bidratt til økt anerkjennelse og organisering av uformell avfallssektor, økning i inntekter og jobbskaping**.** I flere land har programmet spilt en betydelig rolle i å få plass en effektiv produsentansvarsordning av plastprodukter. Dette arbeidet bør bygges videre på og skaleres opp som et effektivt tiltak for privat ressursmobilisering.

Bistandssatsinger har ofte størst mulighet for oppskalering og varige resultater når de sammenfaller med normativt politisk lederskap for internasjonale rammeverk. I dagens geopolitiske situasjon er dette viktigere enn noen gang. Det betyr både et tett samspill mellom miljøpolitikk, utviklingspolitikk og utenrikspolitikk, i tillegg til å bidra til bred inkludering, mobilisering og deltakelse.

Sørg for bærekraftige arbeidsplasser

Nye jobber må ikke ødelegge for andre. Jobbskaping og forretningsutvikling bør skje i næringer som bidrar til å redusere fotavtrykket, både når det gjelder klimagassutslipp, ressursutnyttelse, forurensing og naturinngrep. I lavinntektsland jobber de fleste i primærnæringer som jordbruk og fiskeri. Dette er sektorer som er spesielt sårbare for klimaendringer, forurensing og naturødeleggelser. I likhet med fornybare næringer, er jobbskaping i sirkulær økonomi en mulighet til å skape arbeidsplasser og forretningsmuligheter som reduserer heller enn øker presset på naturen.

Et vendepunkt for sirkulære arbeidsplasser

Arbeidet med å ta vare på havet, skape en mer effektiv ressursutnyttelse og skape anstendige arbeidsplasser henger sammen. I den kommende stortingsmeldingen om norsk utviklingspolitikk anbefaler vi regjeringen å:

- Trappe opp innsatsen for å få på plass internasjonale rammeverk som insentiverer bærekraftige forretningsmuligheter i sirkulær økonomi, som tiltak under den internasjonale avtalen mot plastforurensing.
- Støtte aktører som bidrar til utvikling av reguleringer og implementering av internasjonale forpliktelser på nasjonalt nivå utviklingsland, som innføring av lovpålagte produsentansvarsordninger.
- Videreutvikle de elementene innenfor dagens bistandsprogram mot marin forsøpling som kobler internasjonale rammeverk, nasjonal ressursmobilisering, involvering av sivilt samfunn og uformell sektor, og samarbeid med norsk næringsliv.
- Sørge for at fremtidig satsing på jobbskaping fokuserer på bærekraftig jobbskaping innenfor fornybare næringer og sirkulær økonomi, og unngår å risikere fremtidige livsgrunnlag gjennom klimagassutslipp, naturskade eller annen forurensing.